

ขบวนการต่อต้านโครงการรัฐในภาคใต้: วิฤทธิหรือโอกาส ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

เบญจวรรณ อูปัชฌาย์^๑

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการวิเคราะห์ถึงการเกิดขบวนการภาคประชาสังคมที่คัดค้านโครงการพัฒนาของรัฐในพื้นที่ภาคใต้ ตามแนวคิด “ประชาสังคม” ของมิเชล พูโกต์ เพื่อคลี่คลายให้ทุกคนเข้าใจถึงเทคนิควิธีอันแยบยลของรัฐสมัยใหม่ในการกำกับควบคุมประชากร ที่กระทำผ่าน “ชีวอำนาจ” หรืออำนาจที่รัฐนำมาใช้กำหนดพลเมืองให้มีรูปลักษณะที่พึงประสงค์จากการส่งเสริมให้พวกเขามีพลังอำนาจที่จะจัดการตนเอง บนฐานของทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งเอื้อให้เขาสร้างวิถีแห่งการปกป้องทรัพยากรตามทางของตน กระทั่งมีกำลังที่จะตอบโต้การรุกรับของโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐที่เข้ามากระทบวิถีของชุมชน สิ่งที่บทความนี้พยายามชี้ชวนให้มองความขัดแย้งดังกล่าวว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นได้ในยุคสมัยทางการปกครอง โดยจะแสดงให้เห็นจากกระบวนการก่อตัวของภาคประชาสังคมในภาคใต้ ด้วยวิธีวิทยาเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยตีความว่าโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา โครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกสงขลาแห่งที่ 2 โครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบารา และโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้ากระบี่ต่างมีสถานะเป็นพื้นที่ปฏิบัติการของอำนาจรัฐจากการใช้เทคนิควิธีทางการปกครองเข้านำทางชีวิตของประชาชน โดยจะสะท้อนถึงอำนาจนั้นว่ามีพลังเพียงใดจากความเข้มข้นในการต่อต้านโครงการพัฒนาของรัฐที่แย้งต่อแนวทางการพัฒนาของพวกเขา

คำสำคัญ: ประชาสังคม ชีวอำนาจ มิเชล พูโกต์

^๑ อาจารย์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า E-mail: oh_benjawan@hotmail.com

วันที่รับบทความ: 1 กรกฎาคม 2562 วันที่แก้ไขบทความ: 17 สิงหาคม 2562 และวันตอบรับบทความ: 19 สิงหาคม 2562

The Formation of Civil Society in Southern of Thailand: Crisis or Opportunity for Environment Management in Community

Benjawan Upatchar^a

Abstract

This paper aims to provide an understanding about the formation of civil society organizations in the Southern part of Thailand who oppose the development projects of the Thai Government through Michel Foucault's concept of civil society. According to this concept, it would be possible to recognize how modern government exercises bio - power or micro - level power that formulates the subjectivity of individuals that are coincided with expectations of the government. Because the government desires to exert more control over the populations/space, in return, this encourages the formation of civil society or civil actor who is an active agent in the community. These individuals are able to effectively negotiate with the government, conscientiously preserve and use their local resources, and successfully delay the development projects for the benefit of their community and future generations. This paper, with qualitative methodology, will provide four examples of the governmental schemes that lead to the formation of a competent civil society in the Southern Thailand, which are Thepha Thermal Power Station, Songkhla II deep - sea port, Pak Bara deep - sea port, and Krabi power plant project. These four development projects represent governmental power to conduct of people conduct which the more they are under power, without realization, the more they oppose the projects. Finally, we hope that this paper will urge people to witness a new form of social movements in the modern society.

Keywords: Civil Society, Bio - Power, Michel Foucault

^a Lecturer, Academic Division, Chulachomkhalo Royal Military Academy, E-mail: oh_benjawan@hotmail.com

Received: 1 July 2019, **Revised:** 17 August 2019, **Accepted:** 19 August 2019.

บทนำ

ในรอบปีหลายสิบปีที่ผ่านมา ภาคประชาสังคมในพื้นที่ภาคใต้ซึ่งเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐเป็นกลุ่มมวลชนที่ได้รับความสนใจจากสังคมในวงกว้างจากประเด็นข้อเรียกร้องซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและสิทธิชุมชนที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนในทางใดทางหนึ่งนอกจากประเด็นปัญหาเหล่านี้จะเป็นที่สนใจติดตามความเคลื่อนไหวจากฝ่ายความมั่นคงอย่างใกล้ชิด เพราะอาจเป็นตัวแบบให้กลุ่มเคลื่อนไหวในประเด็นของการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ โรงไฟฟ้าถ่านหิน โรงไฟฟ้าชีวมวล เหมืองแร่ และพลังงาน ทั่วทุกภูมิภาคออกมายับเคลื่อนข้อเรียกร้องของกลุ่มตนอย่างเข้มข้นแล้วจะเห็นได้ว่าบทบาทของภาคส่วนดังกล่าวยังถูกอ้างถึงอย่างมีนัยสำคัญจากแวดวงวิชาการอย่างสม่ำเสมอที่ผ่านมารอบการศึกษาประชาสังคมดูเหมือนจะมีข้อถกเถียงหรือการปะทะกันทางความคิดสองแนวทาง กลุ่มหนึ่งมองประชาสังคมว่าเป็นพื้นที่ซึ่งดำรงอยู่ในสังคม เป็นผลให้นักสังคมศาสตร์กลุ่มนี้มุ่งที่จะเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของการก่อตัวของประชาสังคม จากการศึกษาระบบโครงสร้างทางสังคม เนื่องจากประชาสังคมคือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้การกำกับควบคุมจากกลไกทางกฎหมายการเมือง อันเป็นการให้คำอธิบายพื้นที่นี้ในลักษณะหน่วยทางการเมืองที่ไม่สามารถแยกพิจารณาออกจากรัฐได้ ขณะที่ด้านหนึ่งนักสังคมศาสตร์บางกลุ่มกลับสนใจศึกษาประชาสังคมในลักษณะของความเคลื่อนไหวทางสังคม หรือมิติของขบวนการต่อต้านขัดขืนอำนาจ หรือมองเห็นประชาสังคมเป็นพื้นที่ซึ่งปรากฏตัวอยู่นอกความเป็นรัฐ และพยายามหาหนทางที่จะปลดปล่อยประชาสังคมให้เป็นอิสระจากอำนาจรัฐโดยสิ้นเชิง

การศึกษาประชาสังคมตามแนวทางที่ผ่านมามีข้อถกเถียงถึงการมองสังคมในลักษณะที่หยุดนิ่งตายตัว ทำให้ไม่สามารถให้คำอธิบายประชาสังคมในมิติของการก่อตัวขึ้นมาจากกระบวนการที่ประชาชนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งสะท้อนความเป็นสังคมที่มีพลวัต มีการปรับตัว เคลื่อนผ่านตามกาลเวลา ตามการมองสภาวะทางสังคมปัจจุบันของนักสังคมศาสตร์หลังสมัยใหม่ ซึ่งมองเห็นความเป็นประชาสังคมในรูปของ “พื้นที่ลักษณะพิเศษ” (Transactional Reality) (Burchell, 1991:141) แม้ว่าจะดำรงอยู่ภายในปริภูมิพลทางสังคม แต่ขณะเดียวกันก็เป็นอาณาบริเวณซึ่งปราศจากปฏิบัติการทางอำนาจรัฐอย่างชัดเจน เนื่องด้วยประชาชนสามารถกระทำการทางสังคมอย่างอิสระ มีเสรีภาพที่จะดำเนินชีวิตไปตามทางของตนหรือภายในขอบเขตที่ตนเองเป็นผู้พิจารณาถึงความเหมาะสม จากความสามารถในการใคร่ครวญตัวเองให้ดำรงตนไปตามครรลองของสังคม ซึ่งเปิดพื้นที่ให้เกิดการรวมตัวของภาคประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ออกมาเคลื่อนไหวบนพื้นที่สาธารณะ เพื่อแสดงถึงสิทธิที่จะจัดการตนเอง นี่คือนิยามของประชาสังคมตามแนวทางการศึกษานี้ ซึ่งมองเห็นความเป็นประชาสังคมที่มีความหมายกว้างไกลไปกว่าการแสดงออกถึงการต่อต้านขัดขืนอำนาจเพื่อเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐในทางตรงข้ามประชาสังคมทั้งหลายต่างเป็นพื้นที่ซึ่งรัฐประดิษฐ์ขึ้นเป็นกลไกใหม่เพื่อเข้ากำกับควบคุมประชาชนอย่างเป็นธรรมชาติ สร้างการรับรู้ให้เกิดแก่ประชาชนถึงสิทธิที่จะกระทำการทางสังคม ภายในขอบเขตที่ตนเป็นผู้บงการตนเองไปตามสำนึกซึ่งต้องการสร้างตัวเองให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมผู้เป็นพลังขับเคลื่อนสังคมไปสู่ความก้าวหน้า อันเป็นปฏิบัติการของพลังอำนาจที่มีลักษณะแยกย่อย สามารถขอขออนเข้าครอบคลุมทั่วทั้งปริภูมิพลทางสังคม จึงมีความลึกซึ้งและเข้มข้นกว่าอำนาจอิมพีเรียลซึ่งในอดีตรัฐเคยใช้เป็นเครื่องมือกำกับควบคุมพฤติกรรมของประชาชนยิ่งนัก

สิ่งที่บทความชิ้นนี้ต้องการชี้ชวนให้ผู้อ่านได้คิดคือการสร้างความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับขบวนการภาคประชาสังคมที่คัดค้านการก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ ตามมุมมอง “ประชาสังคม” ของนักคิดหลังสมัยใหม่ ผ่านปรากฏการณ์ทางสังคมใน จ.สงขลา สตูล และกระบี่ พื้นที่ที่มีความเข้มข้นของกระบวนการก่อตัวของมวลชน การสร้างเครือข่ายและกลยุทธ์การต่อสู้ภาคประชาชนในฐานะพื้นที่ปฏิบัติการทางอำนาจเพื่อเข้ากำกับควบคุมประชากรรูปแบบใหม่ของรัฐ ซึ่งมุ่งหวังสร้างพลเมืองที่แข็งขันในการค้นหาทางเลือกของการพัฒนาตามวิถีของตน โดยสามารถกลมกลืนไปกับฐานทางทรัพยากรและวัฒนธรรมแห่งพื้นดินนั้น ด้วยการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนดังกล่าวในมุมมองที่ต่างออกไปนี้ จะเป็นช่องทางสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้าใจในอีกแง่มุมหนึ่งของรากเหง้าแห่งปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน ทั้งยังตระหนักถึงสิทธิที่จะตั้งคำถามกับการปฏิบัติของรัฐซึ่งประชาชนบางกลุ่มรู้สึกว่าจะไม่ถูกต้องชอบธรรม อันส่งผลต่อการตัดสินใจกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาของรัฐตลอดมา โดยการเรียนรู้จากข้อมูลในมุมมองที่รอบด้าน จะเป็นแนวทางให้ประชาชนทั่วไปอยู่ร่วมกับกลุ่มคนที่มีความคิดและแนวปฏิบัติที่แตกต่างได้อย่างปกติสุข

ลักษณะของประชาสังคมตามการมองของฟูโกต์

มิเชลฟูโกต์ (Michel Foucault, 2008) นักสังคมศาสตร์หลังสมัยใหม่ ทำการศึกษาประชาสังคมในลักษณะของพื้นที่ซึ่งมีบริบทเฉพาะ หรือพื้นที่ชนิดพิเศษ หรือพื้นที่ปฏิบัติการทางการปกครองเสรีนิยมใหม่ซึ่งเผยให้เห็นถึงทิศทางการขยายตัวของความสัมพันธ์ทางอำนาจภายในสังคมสมัยใหม่ที่ซับซ้อนผ่านระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ด้วยฟูโกต์มองภาพการก่อตัวขึ้นของประชาสังคมในมิติของกลไกการกำกับควบคุมประชากรรูปลักษณะใหม่ ซึ่งอยู่นอกเหนือการควบคุมจากกลไกรัฐที่เป็นทางการหากแต่เป็นปฏิบัติการทางอำนาจในรูปที่รัฐเปิดทางให้ประชาชนนั้นสามารถปกครองหรือกำกับควบคุมตนเองภายใต้อิสรภาพที่รัฐเอื้ออำนวยให้ อันเป็นการสร้างความเข้าใจใหม่ต่อเทคนิควิธีในการจัดการกับประชากรของรัฐ ผ่านกระบวนการสร้างพลเมืองที่มีแนวคิดและแนวปฏิบัติไปตามทางที่รัฐมุ่งหวังให้ปรากฏตัวขึ้นภายในพื้นที่ประชาสังคม จากคุณลักษณะสำคัญของประชาสังคมที่เอื้อให้รัฐบรรลุถึงความปรารถนาดังกล่าวอันประกอบไปด้วย 1) ประชาชนมีกำลังที่จะจัดการตนเองและชุมชน 2) ประชาชนมีเสรีภาพกระทำการทางสังคม และ 3) ประชาชนสามารถกำหนดตัวเองและความคิดของตนให้สอดคล้องกับค่านิยมทางสังคม ซึ่งทำให้ความมุ่งหมายของการศึกษาประชาสังคมตามการมองเช่นนี้อาจท้าทายต่อแนวคิดที่มุ่งหาหนทางใช้กลไกรัฐอย่างแข็งกร้าว จากการกำหนดตัวบทกฎหมายขึ้นมาควบคุมประชาชนโดยเคร่งครัดเพื่อจัดการให้สังคมเกิดระเบียบเรียบร้อยอย่างที่เคยเป็นมา

ตามที่ฟูโกต์เห็นว่าเทคนิควิธีทางการปกครองในรูปแบบใหม่นี้ จะทำให้รัฐสอดส่อง ตรวจสอบตราประชากรโดยที่ยังคงอำนาจสูงสุดของรัฐเอาไว้ได้ จากการให้โอกาสพวกเขาใช้กำลังความสามารถจัดการตัวเองและสังคมที่อยู่อาศัยทำมาหากินและแสวงหารายได้เพื่อสร้างความมั่นคงแก่ตนเองโดยเสรี ซึ่งเป็นการเปลี่ยนวิธีการใช้อำนาจอันเป็น “เหตุผลแห่งรัฐ” (Reason of State) สร้างความชอบธรรมที่มีต่อประชาชนเพื่อรับรองสิทธิในการที่รัฐจะเข้ามาเอื้ออำนวยความเป็นอยู่ของพวกเขา หรือยอมรับในรัฐสวัสดิการ อันเป็นภารกิจสูงสุดที่รัฐมีอาจะละทิ้งการกำกับควบคุมประชาชนทั้งหมดทั้งมวลเพื่อสร้างสังคม

ที่เป็นปกติสุข เข้านำทางชีวิตของประชาชนอย่างค่อยเป็นค่อยไปสร้างการรับรู้ว่าเป็นผู้กำหนดทางเดินชีวิตที่ตึงตามนี้ด้วยตนเองอันเป็นวิถีทางที่ถูกรับรองจากกฎระเบียบทางสังคมและจริยธรรมที่ผู้คนโดยทั่วไปนั้นถือปฏิบัติตราบเท่าที่ประชาชนทุกคนยังคงดำรงอยู่ในสังคม พูโกต์เชื่อว่าพื้นที่ทางสังคมเช่นนี้คือศิลปะทางการปกครองตามวิถีทางของเสรีนิยมใหม่ซึ่งปฏิบัติการของอำนาจในรูปลักษณะนี้จะทำให้รัฐแผ่ขยายและดำรงอำนาจอธิปไตยอยู่ภายในปริณทลทางสังคมโดยปราศจากการล่มสลายคงไว้ซึ่งบทบาทในการกำหนดทิศทางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อความอยู่รอดของสังคม ควบคู่กับการใช้อำนาจทางกฎหมายและทางการเมืองเพื่อรักษาเสถียรภาพทางสังคมและความผาสุกของประชาชนทั้งหมด (Burchell, 1991: 124-125) ศิลปะทางการปกครองที่กระทำผ่านพื้นที่ปฏิบัติการของอำนาจทั้งสองข้างดังกล่าว พูโกต์เรียกว่า “ประชาสังคม” (Foucault, 2008: 296) ดังนั้น ประชาสังคมตามการมองของฟูโกต์ คือ เทคนิควิธีทางการปกครองรูปแบบหนึ่งที่เอื้อให้รัฐสามารถสอดแทรกอำนาจเข้ากับประชาชนอย่างเป็นธรรมชาติด้วยการเสริมพลังอำนาจให้พวกเขามีกำลังที่จะจัดการตัวเองตามลักษณะของความ เป็นประชาสังคมที่เฟอ์กูสันเคยเสนอเอาไว้ใน Essay on the history of civil society (Foucault, 2008:29-305 cited Ferguson, 1783) ดังต่อไปนี้

1. ประชาสังคมก่อตัวขึ้นเองตามธรรมชาติ ปกติแล้วมนุษย์เป็นเผ่าพันธุ์ที่มีจะอาศัยอยู่รวมกันโดยยึดโยงเข้าด้วยกันจากการพึ่งพาซึ่งกันและกันความเป็นสังคมย่อย ๆ ขนาดเล็กจึงก่อกำเนิดขึ้นมาทุกแห่งหน ทุกเผ่าพันธุ์และขยายตัวเพิ่มขึ้นตามยุคสมัยดังจะเห็นจากพัฒนาการของมนุษย์แต่ยุคดึกดำบรรพ์ที่เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ มนุษย์รักษาเผ่าพันธุ์ข้ามผ่านยุคสมัยต่าง ๆ จากการอาศัยอยู่รวมกันภายในอาณาบริเวณอันอุดมสมบูรณ์ จากนั้นได้ขยายตัวกระทั่งสร้างความเป็นรัฐชาติในเวลาต่อมา อันเป็นความเกี่ยวพันทางสังคมที่ก่อตัวขึ้นด้วยตัวของตัวเอง ไม่มีผู้ใดเข้าไปจัดแจง ไม่เกี่ยวเนื่องกับการเมืองหรือสถาบันทางสังคมแห่งใด ด้วยเหตุนี้การอยู่ร่วมกันของมนุษย์แต่แรกเริ่มที่ก่อกำเนิดความเป็นสังคมขึ้นมาโดยธรรมชาตินั้น จึงมีอาจแบ่งแยกความเป็นรัฐออกจากสังคมที่ก่อตัวขึ้นมาในลักษณะนี้ได้ แม้กระทั่งสังคมของคนป่าที่ก่อตัวขึ้นมาอย่างง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน ก็ได้ได้หมายความว่าสังคมนั้นจะมีความเป็นรัฐที่เปล่าเปลือย

2. ประชาสังคมแสดงถึงความเชื่อมั่นซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในสังคมแห่งนั้น การรวมตัวขึ้นเป็นประชาสังคมก่อตัวขึ้นจากความยินยอมพร้อมกันใจของสมาชิกทุกคน กระทำการทางสังคมร่วมกันด้วยความเสมอภาค และพร้อมจะเดินไปข้างหน้าร่วมกันเพื่อประโยชน์สุขของสมาชิกทุกคน อันเป็นจุดหมายที่แท้จริงของการรวมตัวขึ้นเป็นประชาคม ซึ่งความเป็นประชาสังคมนั้นอาจดำรงอยู่ในรูปของครอบครัวสมาคม หรือชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ โดยมีสิ่งที่ยึดโยงความเป็นประชาคมเอาไว้ นั่นคือการรักษาสอดคล้องระหว่างการแสวงหารายได้เพื่อประทังชีวิตส่วนตัว ไปพร้อมกับการสละผลประโยชน์บางส่วนเพื่อคงไว้ซึ่งความอยู่รอดของส่วนรวม จากการยึดมั่นในแบบแผนหรือแนวปฏิบัติทางสังคมร่วมกันจะเห็นได้ว่า บทบาทสำคัญประการหนึ่งของประชาสังคมคือการเป็นพื้นที่ตรงกลางในการต่อรองประโยชน์หรือเชื่อผลประโยชน์ระหว่างภาคส่วนต่างๆ เพื่อรักษาดุลยภาพของทุกฝ่ายภายในสังคม ด้วยเหตุนี้ประชาสังคมจึงครอบคลุมอาณาบริเวณที่กว้างขวาง ข้ามผ่านพื้นที่ประกอบการทางเศรษฐกิจ พื้นที่แสดงความคิดเห็นทางการเมืองและพื้นที่แสดงตัวตนหรือแสดงอัตลักษณ์ของพื้นที่ถิ่นทำให้ขอบเขตความเป็นประชาสังคมนั้น

พรำมัว เป็นแต่เพียงการรับรู้ร่วมกันของสมาชิกซึ่งพึงใจที่จะอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และกระทำการทางสังคมร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายบางประการของกลุ่มตน

3. ประชาสังคมคือตัวแบบของการใช้อำนาจทางการเมือง เนื่องจากประชาสังคมก่อตัวขึ้นจากการรวมตัวของสมาชิกที่มีศักยภาพแตกต่างกันไปตามธรรมชาติ จากความหลากหลายทางทักษะความสามารถและความรู้ ทำให้เกิดการแบ่งงานกันทำตามกำลังความสามารถ ด้วยการกำหนดบทบาทให้สอดคล้องกับตำแหน่งแห่งที่ของตน เพื่อจัดวางระเบียบทางสังคมที่เป็นปกติสุข ดังนั้นความเป็นการเมืองหรือการใช้อำนาจทางการเมืองย่อมเกิดขึ้นตามมาจากการที่บุคคลยอมรับที่จะอยู่ภายใต้อำนาจของผู้หนึ่งผู้ใด ด้วยการเชื่อฟังและยินยอมที่จะเดินตามการนำของบุคคลอื่นอันเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จากความเกี่ยวพันกันทางสังคมภายใต้ประชาสังคมจะเกิดการจัดสรรตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมของบุคคลต่าง ๆ ไปตามระบบความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างเป็นปกติธรรมดาขณะที่มีการบังคับบัญชาตามบทบาทแห่งอำนาจหน้าที่ (Authority) ซึ่งเกิดตามมาภายหลังนั้นเป็นแต่เพียงสิ่งสมมุติหรือการอ้างความชอบธรรมทางกฎหมายซึ่งทำให้บุคคลจำยอมให้คนบางกลุ่มบางพวกมีอำนาจอยู่เหนือตนเอง

4. ประชาสังคมขยายตัวตามพลวัตทางสังคม เพราะความเป็นประชาสังคมก่อตัวขึ้นเพื่อสนองตอบความต้องการที่หลากหลายของสมาชิกในสังคมต่อเมื่อสังคมนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาอย่างเป็นผลให้เกิดการแตกออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ในระดับแยกย่อยเพื่อรองรับความปรารถนาของผู้คนที่เพิ่มเติมและแตกต่างหลากหลายมากขึ้นโดยการปรับตัวของประชาสังคมแต่ละแห่งนั้นอาจเกิดขึ้นเพื่อคงสภาพหรือเกิดขึ้นเพื่อสนองตอบต่อเป้าประสงค์ใหม่ ๆ บางประการ ด้วยพัฒนาการของประชาสังคมก็เป็นเช่นเดียวกับวิวัฒนาการของมนุษยชาติซึ่งต่างก็เคลื่อนย้ายไปตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ พร้อมไปกับความพยายามแผ่ขยายโครงข่ายทางอำนาจควบคุมการยึดโยงความสัมพันธ์ภายในประชาสังคมให้เป็นหนึ่งเดียวด้วยเหตุนี้ความเป็นประชาสังคมย่อมหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไม่รู้จบ ไม่มีขอบเขตพื้นที่ที่ชัดเจน ไม่มีจุดกำเนิดที่แน่ชัด ทั้งยังดำรงอยู่ในอาณาบริเวณที่พรำมัวซึ่งอิงอยู่กับยุคสมัยทางสังคม

จากคุณลักษณะเฉพาะตัวของประชาสังคมข้างต้น ประชาสังคมตามการมองของฟูโกต์ คือ พื้นที่ที่กระทำการทางสังคมที่ปรากฏตัวขึ้นจากการรวมตัวกันของสมาชิกในสังคม และก่อตั้งสถาบันทางสังคมขึ้นเพื่อทำหน้าที่สนองตอบความต้องการของผู้คนพร้อมทั้งยึดโยงสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในประชาคมให้แน่นแฟ้นดังนั้นอาณาบริเวณของประชา-สังคมจึงกินความกว้างไกลไปกว่าพื้นที่ดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคล ทว่ายังครอบคลุมไปถึงการกระทำการทางสังคมของพวกเราภายในพื้นที่สาธารณะอีกด้วย เหตุนี้ประชาสังคมจึงเป็นพื้นที่ตรงกลางที่มีส่วนในการเชื่อมต่อความเป็นมาของสมาชิกแต่ละบุคคลแล้วหลอมรวมให้กลายเป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เป็นหนึ่งเดียวกันภายในสังคม ทำให้ประชาสังคมมีประวัติความเป็นมาที่ไม่สิ้นสุด ผันแปรไปตามยุคสมัยทางสังคมที่หมุนเวียนเปลี่ยนไปก่อร่างและถักทอระบบความสัมพันธ์ภายใต้โครงข่ายอำนาจทางสังคม ที่สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจและเทคนิควิธีทางการปกครองซึ่งเปลี่ยนรูปไปตามกาลเวลา เช่นนั้นแล้วพื้นที่ประชาสังคมย่อมจะเผยให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่สลับซับซ้อน เทคนิควิธีเฉพาะตัวของรัฐในการกำกับควบคุมประชาชนไปตามยุคสมัยที่ทำให้อำนาจรัฐแผ่ขยายตัวอย่างแนบเนียน ทำหน้าที่สอดประสานทุกภาคส่วนเอาไว้

ด้วยกัน เปรียบเสมือนระบบอวัยวะภายในร่างกายที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น โดยนัยยะนี้ประชาสังคมเปรียบเสมือนอาณาบริเวณที่รัฐสร้างขึ้นเพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้กระทำการทางสังคมที่กระตือรือร้นดำรงอยู่ ภายใต้โครงสร้างอำนาจที่รัฐสามารถสอดแทรกเข้าจัดแจงชีวิตรอบตัวของเขา จากการให้เสรีภาพในการเลือกทางเดินชีวิต การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและประกอบกิจการทางเศรษฐกิจภายในขอบเขตที่รัฐนั้นเอื้ออำนวย

การก่อตัวขึ้นของประชาสังคมยังทำให้รับรู้ถึงอาณาบริเวณที่ปฏิบัติการทางอำนาจไหลเวียนอยู่อย่างเข้มข้น ทับซ้อน ย้อนแย้งกันไปมา อันสะท้อนถึงนวัตกรรมทางการปกครองในยุคสมัยใหม่ที่รัฐประดิษฐ์สร้างขึ้น แม้อาจดูเหมือนว่าพื้นที่ดังกล่าวจะก่อตัวขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่แท้จริงแล้วผู้กระทำการภายในประชาสังคมแห่งนั้นกลับถูกชักเชิดจากอำนาจที่กำกับอยู่เบื้องหลังตนเองโดยมีรัฐด้วยประชาชนทั้งหลายต่างตกอยู่ในวังวนของอำนาจหรือการนำทางของรัฐโดยสิ้นเชิงภายใต้แนวทางของเสรีนิยมใหม่ซึ่งมุ่งที่จะกำกับควบคุมประชาชนให้เป็นธรรมชาติจากการสร้างการรับรู้ว่าพวกเขานั้นมีเสรีภาพที่จะสั่งการกำหนดและจัดแจงตัวเองได้ อันเป็นปฏิบัติการที่แยบยลของอำนาจอภิปัตย์ที่กระทำผ่านการกำหนดบรรทัดฐานทางสังคม ไร้ซึ่งการกดขี่บังคับเอากับประชาชนโดยตรง หากดำเนินการเปิดพื้นที่แก่ประชาชนหรือให้อิสระพวกเขาที่จะเลือกทางเดินชีวิตของตนสร้างเสถียรภาพทางสังคมและปล่อยให้กลไกทางเศรษฐกิจขับเคลื่อนประชาสังคมให้ทำงานได้โดยสมบูรณ์ ลำดับต่อไปผู้เขียนจะอภิปรายให้เห็นถึงเส้นทางปฏิบัติการของอำนาจในลักษณะดังกล่าวนี้ที่ชอกชอนเข้ากำกับประชาชนอย่างลึกซึ้งถึงระดับของจิตใจ

เทคนิควิธีกำกับควบคุมพลเมืองของรัฐภายใต้ประชาสังคม

ตามที่ฟูโกต์ชี้ให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของความเป็นประชาสังคมซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการจัดการตนเองตามหลักการให้ความเคารพ ความเชื่อมั่น และการให้เกียรติต่อสมาชิกทุกคนภายในประชาสังคมอย่างเท่าเทียมกันนั้น ทำให้เราสามารถสืบสาวถึงเส้นทางปฏิบัติการทางอำนาจซึ่งอาศัยเทคนิควิธีทางการปกครองที่แยบยล ผ่านการสร้างสำนึกอย่างแรงกล้าแก่ประชาชนในอันที่จะใคร่ครวญและตรวจสอบตนเองให้เป็นไปตามครรลองของสังคม ที่เปิดช่องให้รัฐสอดแทรกอำนาจเข้ากำกับวิถีชีวิตของพวกเขาโดยเบ็ดเสร็จ เพื่อสนองตอบเป้าหมายสูงสุดทางการปกครองในการป้องกันการคงอยู่และความมั่นคงแห่งรัฐ ด้วยเทคนิควิธีทางการปกครองในรูปลักษณะนี้รัฐสามารถที่จะสอดส่องและตรวจตราความเป็นไปภายในสังคมอย่างแนบเนียนเมื่อดำเนินการผ่านการกำหนดนโยบายทางสังคมเพื่ออำนวยความผาสุกแก่ประชาชน การยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดี การสร้างแหล่งงานและบ่มเพาะให้พวกเขากลายเป็นแรงงานที่มีประสิทธิภาพเพื่อที่จะขับเคลื่อนกระบวนการผลิตในระบบเศรษฐกิจ ท้ายที่สุดจะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคงและความแข็งแกร่งอันเป็นจุดหมายสูงสุดของตัวรัฐเอง

เพราะจุดมุ่งหมายทางการปกครองของรัฐเสรีนิยมใหม่ที่สำคัญประการหนึ่ง นั่นคือการส่งเสริมกำลังความสามารถของสมาชิกภายในประชาสังคมในการจัดระเบียบเพื่อกำกับควบคุมตนเอง ด้วยเหตุนี้เสรีนิยมมักถูกให้คำอธิบายว่าหมายถึง “เทคนิควิธีการปกครองที่กำกับควบคุมประชาชนด้วยกลไกทางเศรษฐกิจ” (Political Economy) ซึ่งไม่ใช่กลไกที่เข้ากำกับเฉพาะภายในกระบวนการผลิตเท่านั้น แต่ยังกินความไปถึงการวางแผนครอบครัวและการใช้ชีวิตทางสังคม ด้วยเป้าประสงค์สูงสุดทางการปกครอง

ที่ต้องการคงความสงบเรียบร้อยทั่วทั้งปริมณฑลทางสังคม ด้วยเหตุนี้พลังอำนาจในรูปลักษณะนี้จึงไม่ได้จำกัดตัวอยู่เพียงอาณาบริเวณของรัฐ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง แต่กว้างไกลออกไปตราบเท่าที่บุคคลกระทำต่าง ๆ ภายในอาณาบริเวณทางสังคม อำนาจทางการเมืองปกครองในลักษณะเช่นนี้จึงสามารถแทรกซึมเข้าสู่ชีวิตของประชาชนอย่างรอบด้านและแนบเนียน โดยประชาชนทั่วไปจะรับรู้ถึงการบังคับใช้กฎหมายและเหตุผลแห่งรัฐอย่างเป็นทางการเป็นปกติธรรมดา

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าประชาสังคมคือเทคนิควิถีทางการเมืองปกครองรูปลักษณะหนึ่ง ซึ่งรัฐนั้นเปิดพื้นที่ให้ประชาชนจัดการตนเอง หรือปกครองตนเองได้ซึ่งฟูโกต์เรียกว่า “การปกครองแบบชีวญาณ” (Governmentality) (Dean, 2010: 19; Foucault, 1991: 90) โดยเขาเชื่อว่าเป็นวิธีการปกครองที่รัฐสมัยใหม่นำมาจัดระเบียบประชาชนอย่างเห็นผล ซึ่งเกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนวิธีการใช้อำนาจสูงสุดของรัฐ (Sovereign) มาสู่ชีวอำนาจ (Bio - Power) ที่นำพาชีวิตเข้าสู่การจัดการของความรู้ (Knowledge) และอำนาจ (Power) ซึ่งเปิดช่องให้เทคนิควิถีทางการเมืองปกครองคืบคลานเข้าจัดการกับชีวิตรอบด้านของประชากร เริ่มต้นจากการพัฒนาอาณาบริเวณที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ ด้วยการเข้าสังเกตการณ์ และวัดปริมาณสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของพวกเขา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการดูแลสุขภาพร่างกาย การเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย การอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน หรือการประกอบอาชีพซึ่งเชื่อมโยงกับการทำงานของสถาบันทางสังคมอย่างค่อยเป็นค่อยไป สร้างบรรทัดฐานประการใดประการหนึ่งทางสังคมขึ้นมา จากนั้นค่อย ๆ คืบคลานเข้าจัดการกับชีวิตของประชากรด้วยการสร้างประชาชนให้กลายเป็นแรงงานที่มีประสิทธิภาพ ด้วยอำนาจต่อรองอันเกิดจากความรู้ต่าง ๆ อาทิ การแพทย์ การบริหาร การศึกษา หรือสิ่งแวดล้อม นำทางทุกคนให้เดินตามแนวปฏิบัติทางสังคมเพื่อสร้างสังคมที่เห็นชอบไปในทางเดียวกัน (Foucault, 1990: 141 - 144) การกำกับควบคุมประชากรของรัฐในยุคสมัยนี้จะอยู่ในรูปของ “การนำทางชีวิต” (Conduct of the Conduct) ซึ่งปรากฏวิถีปฏิบัติของรัฐที่ชัดเจนใน “กำเนิดของชีวการเมือง” (The Birth of Bio - Politics) (Foucault, 2008) ฟูโกต์ชี้ให้เห็นว่าอำนาจที่ใช้ทางการเมืองปกครองล้วนอยู่ในรูปของ “ศิลปะแห่งการปกครองที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือสร้างความจริง” หรืออำนาจที่รัฐสร้างความชอบธรรมในการเข้ากำกับประชาชน (Foucault, 2008: 311) โดยเทคนิคทางการเมืองปกครองสมัยใหม่เป็นการทำงานร่วมกันของอำนาจที่เข้มข้นถึงสามระดับด้วยกัน กล่าวคือ 1) อาศัยหลักการเดียวกับการรักษาเสถียรภาพของตลาดในระบบเศรษฐกิจ นำมาสร้างประชากรที่จัดการตนเองได้ 2) จำกัดอำนาจรัฐให้มีบทบาททางการเมืองน้อยที่สุด และ 3) สร้างความสมดุลทางอำนาจท่ามกลางการแข่งขันระหว่างรัฐ-ชาติต่าง ๆ โดยฟูโกต์เชื่อว่ากลไกทางการเมืองตลาดที่นำมาใช้กับชีวิตทางสังคมภายใต้ระบบการค้าเสรีคือเครื่องมือสำคัญที่จะสร้างสังคมให้เกิดเสถียรภาพได้แม้ดูเหมือนว่าเสรีนิยมใหม่จะต้องการจำกัดบทบาทของรัฐในการปกครองให้เหลือน้อยที่สุดในทางตรงข้ามรัฐกลับมีพลังเพิ่มขึ้นในการควบคุมสังคมจากการสร้างกลไกทางกฎหมายเข้ากำกับการทำงานของตลาดเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นแก่ผู้ประกอบการในการแข่งขันและเสริมความมั่นคงให้กับความเป็นธรรมทางสังคม (Foucault, 2008: 101 - 121)

หลักการปกครองในยุคสมัยใหม่ซึ่งนำเทคนิคทางการเมืองตลาดเข้ามาใช้กับชีวิตทางสังคม หรือการปกครองเสรีนิยมใหม่นี้เองที่ฟูโกต์ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการที่รัฐใช้เทคนิควิถีทางการเมืองปกครองต่าง ๆ เข้า

กำหนดตัวตนของประชาชนเพื่อสร้างพวกเขาให้กลายเป็น “ผู้ประกอบการที่มีชั้นเชิงทางธุรกิจ หรือ พลเมืองที่กระตือรือร้นในการสร้างตนเองให้สมบูรณ์พร้อม” (Enterprising Self;226) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พุโกต์นั้นเชื่อในความเป็นสัตว์เศรษฐกิจของมนุษย์ (Homo Economicus) ที่ไม่สามารถแยกออกจากความเป็นสังคมได้ เนื่องมาจากเสรีนิยมใหม่ได้เปิดช่องให้รัฐเข้าจัดการกับประชากรให้กลายเป็นทั้งผู้ตกอยู่ภายใต้การปกครองและผู้ที่สามารถปกครองตนเองได้ จากความเชื่อมั่นในการเป็นผู้ประกอบการ นักลงทุน และความสามารถในการแข่งขันของตลาดเสรี โดยเป็นการดำเนินกิจการที่ไม่ได้มุ่งหวังเพียงแค่ผลกำไรของผู้ประกอบการเท่านั้น แต่ภาคธุรกิจจะต้องรับผิดชอบต่อสังคมหรือค่านึงถึงผลกระทบที่อาจมีต่อประชาชนทั่วไปด้วย นอกจากการเปิดเสรีให้ทุกคนประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อแสวงหาความมั่นคงในชีวิตตนเองแล้วรัฐยังโอบน้อมใจประชาชนทุกวิถีทางให้ตระหนักถึงความสำคัญของพัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างตัวเองให้กลายเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคมอย่างน้อยที่สุดทุกคนต้องพึ่งตนเองได้เมื่อมีมากพอก็พร้อมที่จะแบ่งปันสิ่งที่ดีคืนสู่สังคมหากมองในแง่นี้เสรีนิยมอาจเป็นแนวคิดที่สลับซับซ้อนและมีความย้อนแย้งในตัวเองสูง เพราะเป็นแนวทางการปกครองที่ปราศจากการบังคับควบคุมอย่างชัดเจน โดยรัฐจะทำหน้าที่เพียงผู้นำทางหรือชี้ช่องที่เกิดประโยชน์ต่อประชาชน จากนั้นจะปล่อยให้พวกเขามีเสรีภาพกระทำการทางสังคมตามกำลังความสามารถและอิสรภาพในการเลือกทางเดินชีวิตของตน

นอกจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่จะเปิดช่องให้อำนาจพุ่งตรงเข้ากำกับภาคเศรษฐกิจทั้งระบบโดยสิ้นเชิงแล้ว ยังเอื้อให้รัฐสามารถพัฒนาเทคนิควิธีในอันที่จะจัดการกับประชาชนอย่างเป็นธรรมชาติ นั่นคือวิธีการปกครองโดยมิให้ประชาชนรู้สึกว่ตนเองนั้นถูกปกครอง เสรีนิยมใหม่ตามความหมายนี้ ย่อมไม่ใช่ตัวทฤษฎี หรืออุดมการณ์ทางการเมือง หากแต่เป็นปฏิบัติการหรือวิถีทางเพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนจัดการตนเองได้ จากการที่รัฐดำเนินนโยบายทางสังคมเพื่อกระตุ้นให้การค้าขายตัวและพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่เสริมสร้างผลประโยชน์ให้แก่ประชากร โดยความพยายามยกระดับคุณภาพชีวิตและกระจายรายได้แก่ประชากรนั้น ล้วนเป็นไปเพื่อมุ่งหวังให้พวกเขาตระหนักว่าตนมีความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐจะเปิดพื้นที่ให้บุคคลกระทำการทางสังคมโดยเสรีทว่ารัฐยังคงกุมอำนาจในการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของประชาชนทั้งหมดจากปฏิบัติการทางสังคมที่เข้าจัดแจงพฤติกรรมของเขาได้ทุกมิติ อันเป็นผลจากการล่วงรู้ถึงสภาพปรารถนาของทุกคนอย่างลึกซึ้งและตอบสนองความต้องการเหล่านั้นจากการผูกติดประชาชนเข้ากับบริการทางสังคมของรัฐ (State Welfare) ซึ่งเอื้อประโยชน์และความผาสุกให้แก่ชีวิตประชาชน นี่คือวิธีการที่รัฐเข้ากำหนดทางเดินชีวิตตามความใฝ่ฝันของประชาชนที่เกิดขึ้นจากความสามารถในการจัดการตนเองและการใช้ชีวิตอย่างเสรีของพวกเขา (Rose & Miller, 2008: 215)

จึงกล่าวได้ว่าเทคนิควิธีทางการปกครองที่ดำรงอยู่ในยุคสมัยปัจจุบันจะอยู่ในรูปของการเสริมพลังอำนาจให้ประชาชนรู้สึกเชื่อมั่นต่อความเป็นผู้มีเหตุผลในการคิด การพูด และการแสดงออกของตน เพราะผู้ที่จัดการตนเองได้ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่บุคคลนั้นมีโอกาสเลือกที่จะทำในสิ่งที่คิดว่าก่อประโยชน์สำหรับตัวเองและสังคม อันเป็นผลจากการที่เขาเชื่ออย่างไร้ข้อกังขาว่าตนเป็นผู้ที่สามารถกำหนดตัวเองได้โดยสมบูรณ์สร้างชีวิตของตนให้มีคุณค่าได้อย่างไร ทั้งยังมีช่องทางที่จะจัดตั้งให้ผู้คนรอบข้างมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมาด้วยการเป็นผู้ที่พึ่งตนเองได้จึงไม่เพียงหล่อหลอมความเป็นตัวตนของบุคคลให้เด่นชัดขึ้นมา

เท่านั้น แต่ยังคงกระตุ้นเตือนให้เขาดำรงตนอยู่ในกฎเกณฑ์ที่ยึดมั่นอย่างเคร่งครัด เพราะการปล่อยให้เขาได้คิด เลือกลง และทำในสิ่งที่ตนเองเชื่อมั่นว่าดีงามนั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากเขาผู้นั้นปราศจากการตระหนักถึงคุณค่า ความเป็นผู้มีเกียรติและศักดิ์ศรีของตนเองอย่างแรงกล้า เมื่อบุคคลสามารถที่จะรับผิดชอบดูแลตนเองจากความสามารถในการใคร่ครวญตนเองอย่างถี่ถ้วนแล้ว ลำดับต่อไปย่อมขยายไปสู่ศักยภาพในการเป็นผู้สร้างสรรค์สังคมให้ดังงามทุกวิถีทาง อิสรภาพในการเลือกเส้นทางเดินของตนเอง สุดท้ายแล้วจะกลายเป็นพลังอำนาจจากภายในจิตใจซึ่งบุคคลเลือกที่จะกำกับตัวเอง (Regulated Freedom) จากการมีพื้นที่สำหรับดูแลตัวเองตามสภาพ ภายใต้อำนาจที่รัฐเอื้ออำนวยให้ ควบคู่ไปกับการสร้างความเชื่อแก่บุคคลโดยปราศจากคำถามว่าพวกเขาเหล่านั้นสามารถจัดการตัวเอง (Self - Government) และควบคุมตนเองได้อย่างเต็มที่ (Self - Control) เพราะการนำทางของรัฐนั้นมุ่งหวังให้ประชาชนเกิดความนับถือตนเอง (Self - Esteem) ทั้งยังบังเกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างสรรค์ชีวิตที่ถึงพร้อมด้วยความสมบูรณ์ตามที่ตนนั้นปรารถนา (Mckee, 2009: 467)

นอกจากการทบทวนแนวคิดประชาสังคมและชีวอำนาจจะทำให้ประชาชนเข้าใจเทคนิควิธีในการกำกับควบคุมประชาชนภายใต้ประชาสังคมแล้วยังเผยให้เห็นถึงช่องทางที่ประชาชนนั้นสามารถจัดการตนเองได้ตามกำลังความสามารถ ตามที่ผู้เขียนพิจารณาว่านโยบายทางสังคม โดยเฉพาะนโยบายด้านการพัฒนาซึ่งมุ่งหวังแปลงนโยบายลงสู่การปฏิบัติที่โครงการพัฒนาตามภูมิภาคต่างๆ คือแนวปฏิบัติที่ถูกสร้างขึ้นจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนในยุคสมัยใหม่ ซึ่งไม่ใช่เรื่องของการกำกับควบคุมประชาชนตามตัวบทกฎหมาย แต่เป็นแนวทางที่รัฐวางไว้ว่าด้วยเหตุผลแห่งรัฐ ที่ผ่านการคาดการณ์มาแล้วอย่างรอบด้านถึงวิถีทางการกำหนดนโยบายทางสังคมให้ประชาชนได้มีพื้นที่ดูแลตนเองนั้นย่อมเป็นวิธีการปกครองที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เมื่อรัฐได้วางแนวนโยบายให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองแล้ว ชุมชนย่อมมีเสรีภาพที่จะนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนไปตามทางของตนและดำเนินการได้โดยอิสระ อันเป็นกลยุทธ์ทางการปกครองสมัยใหม่ นั่นคือการนำทางประชาชนให้ดำเนินชีวิตไปตามเจตจำนงของรัฐที่กำกับอยู่เบื้องหลัง โดยที่เขามีได้ตระหนักว่าตนเองนั้นตกเป็นเป้าประสงค์ทางการปกครอง หากรับรู้เพียงว่าตนมีอิสระในการคิด การกระทำ และการจัดการชุมชนที่อยู่อาศัยตามที่ตนนั้นต้องการโดยเสรี นั้นเป็นเพราะว่าการปกครองแบบเสรีนิยมใหม่ใช้เทคนิควิธีที่แยบยลในการจำกัดขอบเขตของเสรีภาพของประชาชนอย่างเป็นธรรมชาติ โดยประชาชนมีอาจล่วงรู้ถึงพลังของปฏิบัติการทางอำนาจในระดับแยกย่อยที่เข้าจัดการชีวิตของทุกคนโดยเด็ดขาดเหล่านี้คือเทคนิควิธีทางการปกครองที่เสริมสร้างความมั่นคงให้กับรัฐในการจัดระเบียบประชากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั้งหมดนี้ผู้เขียนจะยกตัวอย่างให้เห็นจากกระบวนการเกิดประชาสังคมที่ต่อต้านโครงการขนาดใหญ่ของรัฐในพื้นที่ภาคใต้ต่อไป

การเข้าถึงความหมายของกระบวนการเกิดประชาสังคมเพื่อต่อต้านโครงการรัฐ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเป็นการทำความเข้าใจถึงความหมายของประสบการณ์ชีวิตในที่นี้คือ กระบวนการที่ชาวบ้านในพื้นที่ก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ของรัฐสร้างความหมายให้กับแนวทางการพัฒนาของตน หรือมองวิถีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนไปในทิศทางเช่นไร

ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งเปิดทางให้ชุมชนที่ศึกษาสามารถสร้างสรรค์วิธีการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของพวกเขา ด้วยวิธีการศึกษาเรื่องเล่า (Narrative Approach) ซึ่งเป็นวิธีวิทยาที่สามารถเข้าถึงความรู้/ความจริงของผู้เล่า เพราะการบอกเล่าเรื่องราวชีวิตของบุคคลก็คือการตีความความทรงจำ โดยการลำดับเหตุการณ์แล้วนำกลับมาเรียบเรียงโดยผู้เล่าใหม่ ทำให้เรื่องราวที่ถูกบอกเล่าออกมานั้น สามารถสื่อความหมายเกี่ยวกับชีวิต ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันซึ่งบุคคลกระทำอย่างปกติธรรมดา เมื่อพวกเขาประสบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ รวมถึงสิ่งที่ปรารถนาจะเกิดขึ้น เรื่องเล่าของแต่ละบุคคลจึงเป็นชุดประสบการณ์ที่ให้คุณค่าในการเรียนรู้ ก่อให้เกิดความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งเป็นประสบการณ์ของประชาชนโดยนัยสำคัญที่ผู้วิจัยเลือกวิธีวิทยาแบบเรื่องเล่านี้ เพื่อต้องการเปิดพื้นที่ของชุดความจริงส่วนตัวของบุคคลเฉพาะกลุ่มเฉพาะที่สุ่มปริมหลสาธารณะซึ่งเป็นเจตจำนงของผู้เล่าเรื่องเอง โดยผู้วิจัยเองก็เชื่อว่าอำนาจของเรื่องเล่า นั้นสามารถสร้างความรู้และความจริงบางประการที่ไม่เคยถูกรับรู้ให้ปรากฏตัวขึ้นมาในสังคมได้

ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการคัดเลือกผู้เล่าเรื่อง (Narrators) จำนวน 10 คน ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มคัดค้านและกลุ่มสนับสนุนโครงการของรัฐในพื้นที่ ซึ่งเป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากระดับของการแสดงออกต่อการก่อสร้างโครงการ การเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะของการสนับสนุน หรือคัดค้าน และอิทธิพลที่บุคคลเหล่านี้มีต่อประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ จากการคัดเลือกผู้เล่าเรื่องที่ตรงตามทฤษฎี (Theoretical Sampling) ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน แกนนำภาคประชาสังคมที่เคลื่อนไหวปกป้องทรัพยากรของชุมชนในพื้นที่สาธารณะอย่างเข้มข้น ประธานกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน ประธานชมรมสื่อมวลชนผู้นำทางศาสนา ประธานสมาคมประมงระดับจังหวัด และนายกสมาคมผู้ประกอบการอุตสาหกรรมระดับจังหวัด เข้าร่วมการสนทนาเพื่อสร้างความรู้ในเรื่องที่ทำการศึกษา

สำหรับการวิเคราะห์กระบวนการก่อตัวของภาคประชาสังคมที่ต่อต้านโครงการรัฐในภาคใต้ จะให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของผู้เล่าเรื่องที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งการสนับสนุนและการคัดค้านโครงการรัฐ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นตัวบทของเรื่องเล่า (Narrative Text) จากการสร้างบทสนทนาาร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้เล่าเรื่องตามแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structure) ดังนั้น การวิเคราะห์เรื่องเล่าจึงเป็นการตีความหรือสร้างชุดความรู้ร่วมกันระหว่างทั้งสองฝ่าย โดยอาศัยประสบการณ์ของผู้เล่าเรื่องร่วมกับพื้นฐานทางทฤษฎีของผู้วิจัย เพื่อทำความเข้าใจความหมายของเรื่องราวที่ผู้เล่าเรื่องต้องการนำเสนอ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยการจัดหมวดหมู่ของบทสนทนาออกเป็นประเด็นหลักของเรื่องเล่า (Thematic Analysis) ซึ่งปรากฏชัดจากเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในห้วงเวลาของชีวิต และประเด็นรองที่มาสสนับสนุน (Phoenix, 2013: 75) จากการจัดระเบียบตัวร่างของบทสนทนาด้วยการตีความตัวบทให้เกิดความหมายและการเปิดรหัส สร้างเป็นมโนทัศน์ จากนั้นจัดรวมกันให้เป็นชุดของมโนทัศน์ตามหมวดหมู่ เพื่อสะท้อนความเข้าใจถึงความหมายและโครงสร้างหรือระบบความสัมพันธ์ภายในประชาสังคมเหล่านั้น โดยอาศัยความไวเชิงทฤษฎี (Theoretical Sensitivity) กำหนดประเด็นต่าง ๆ ของเรื่องเล่า เพื่อร้อยเรียงเหตุการณ์ย่อย ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นปฏิบัติการที่ชาวบ้านจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนหรือสร้างวิถีการพัฒนาตามแนวทางของตน ให้เป็นชุดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการก่อตัวของ

ขบวนการต่อต้านโครงการรัฐในพื้นที่ศึกษา (Bold, 2012: 123 – 130) ในลักษณะของ “ประชาสังคม” ตามการมองของฟูโกต์ ดังต่อไปนี้

การก่อตัวของประชาสังคมที่ต่อต้านโครงการรัฐในภาคใต้

1.โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา ชุมชนปากบาง อ. เทพา จ. สงขลา ซึ่งได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน มีประชากรทั้งสิ้น 1,800 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรม อาทิ ทำสวนยาง ปาล์ม ฝรั่ง และน้ำเต้า หลายปีมานี้คนหนุ่มสาวรุ่นใหม่นิยมออกไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ ด้วยการเป็นลูกจ้างทำงานที่ร้านอาหารในประเทศมาเลเซีย หรือรับจ้างอยู่ภายในเมืองใหญ่ วิถีชีวิตของชาวบ้านที่นี่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิม มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ที่ผ่านมามีชุมชนไม่เคยเกิดปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง กระทั่งชุมชนถูกกำหนดให้เป็นที่ตั้งโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐที่กระทบต่อวิถีดั้งเดิมของพวกเขา กระตุ้นให้ชาวบ้านตื่นตัวที่จะแสดงออกถึงตัวตนและอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อรักษาสีทิวทัศน์ที่จะคงทางเดินชีวิตตามแนวทางของตัวเองโดยประเด็นที่จุดชนวนของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนขึ้นมา นั่นคือการไม่สามารถบรรลุข้อตกลงระหว่างเจ้าของที่ดินกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.) เนื่องจากพื้นที่บริเวณโซนกลางของโครงการซึ่งเป็นทุ่งหญ้าสงวนสำหรับเลี้ยงสัตว์ จำนวน 800 ไร่ จะถูกเวนคืนเพื่อก่อสร้างโครงการซึ่งชาวบ้านมองว่านอกจากจะเกิดการสูญเสียที่ดินทำกินของชุมชนแล้ว ยังเป็นการบีบบังคับให้พวกเขาต้องละทิ้งอาชีพเลี้ยงโคจากการขาดแหล่งอาหารของสัตว์ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเอง จึงไม่สมควรที่จะนำหลักเกณฑ์การประเมินราคาที่ดินโดยทั่วไปมากำหนดมูลค่าของผืนดินในชุมชนได้ นอกจากนี้การสูญเสียรายได้จากการประกอบอาชีพตามพื้นที่ ยังเป็นการลดทอนความมั่นคงของชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของลูกหลานในอนาคตลงได้

นอกเหนือจากผลกระทบด้านวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม และการสูญเสียพื้นที่ทำกินจะก่อความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับภาครัฐแล้ว ชนวนสำคัญเรื่องการสูญเสียสิทธิในบริเวณโซนกลางของโครงการที่เป็นทุ่งหญ้าสงวนสำหรับเลี้ยงสัตว์ของชุมชนทำให้เกิดการรวมตัวของชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการจุดเริ่มในการแสวงหาอันต้ามติของชุมชนเพื่อทำการต่อต้านโครงการรัฐ และกำหนดทิศทางต่อต้านตั้งแต่บัดนั้นให้มีความชัดเจนไปในทางเดียวกันจากเดิมเป็นการรวมตัวของผู้เสียประโยชน์ค่าชดเชยที่ได้รับจากโครงการต่อมาเริ่มขยายตัวและมีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น เมื่อชาวบ้านทั่วไปเริ่มตระหนักถึงผลกระทบทั้งในเชิงลึกและเชิงกว้างต่อการดำรงวิถีชุมชนที่มีความเป็นมายาวนาน จึงมีการรวมตัวกันพูดคุยหารือภายในชุมชนเพื่อแสวงหาหนทางที่จะเข้ามาให้การช่วยเหลือ เริ่มจากการแบ่งกลุ่มทำงานออกเป็นชุดสืบค้นแหล่งข้อมูลข่าวสารทางวิชาการด้านสิทธิที่ดินทำกินและสิ่งแวดล้อม กลุ่มกิจกรรมร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนที่ได้รับผลกระทบในประเด็นปัญหาเดียวกัน การสร้างกิจกรรมทางสังคมที่สอดรับกับสถาบันการศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งเคลื่อนไหวในประเด็นนี้อย่างเป็นทางการ พร้อมด้วยโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มคัดค้านโครงการพัฒนาของรัฐในภูมิภาคต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการพัฒนาทักษะในการสื่อสารสาธารณะ เหล่านี้เป็นกระบวนการที่หล่อหลอมให้ขบวนการต่อต้านโครงการพัฒนาของรัฐปรากฏตัวขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และทำให้ประชาสังคมแห่งนี้สามารถขยายอาณาบริเวณที่กว้างขวาง เกิดการยึดโยงความสัมพันธ์ของผู้คนภายในชุมชนให้เป็นหนึ่ง

เดียวและเสริมพลังอำนาจแก่ชาวบ้านเทาให้ลุกขึ้นมาแสดงความต้องการที่จะพัฒนาชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปตามทางของตนอย่างแข็งขันในทุกวันนี้

2. โครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกสงขลาแห่งที่ 2 บ้านสวนกงหมู่บ้านเล็ก ๆ ใน อ. จะนะ จ. สงขลา เป็นชุมชนชาวมุสลิมที่มีประชากรราว 80 ครัวเรือน ซึ่งประกอบอาชีพประมงชายฝั่งมาเป็นเวลาช้านาน ภาพความเป็นชุมชนริมฝั่งทะเลซึ่งก่อตั้งมากกว่า 150 ปีกำลังจะถูกกลืนไปเมื่อกลายเป็นพื้นที่ตั้งของท่าเรือน้ำลึกและพื้นที่พัฒนาหลังท่าเรือ ชาวบ้านถูกบีบบังคับให้ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากเดิมซึ่งพึ่งพิงทรัพยากรทางทะเลแบบพอเพียง ไปสู่การค้าแรงงานในชุมชนซึ่งจะถูกเปลี่ยนรูปไปสู่สถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ริมทะเล เข้ามาซ้ำเติมชะตากรรมของพวกเขามาจากที่ผ่านมาเคยประสบปัญหาปากท้องไม่สามารถหากินทางทะเลตามวิถีชีวิตดั้งเดิม เหตุเพราะถูกรุกคืบจากประมงพาณิชย์ที่เข้ามาช่วงชิงทรัพยากรในท้องทะเล โดยมีข้อได้เปรียบจากเทคโนโลยีการจับหาสัตว์น้ำที่สูงกว่า ทำให้ครั้งหนึ่งชุมชนต้องอพยพออกไปหากินยังน่านน้ำจ.นราธิวาส แต่ด้วยฐานของระบบความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นทั้งในรูปของเครือญาติใกล้ชิดและการร่วมสืบสาวประวัติความเป็นมาของชุมชนเก่าแก่แห่งนี้อยู่ดีโยงชาวบ้านให้หันหน้ากลับมาพูดคุยเพื่อหาทางออกของปัญหาร่วมกันแล้วหวนกลับมายังถิ่นเดิม สร้างข้อตกลงในอันที่จะพลิกพื้นที่ท้องทะเลแห่งบ้านสวนกงให้กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง เริ่มต้นจากการสร้างแหล่งเพาะพันธุ์ปลาชายฝั่งด้วยวัสดุในท้องถิ่น จัดเวรยามให้ทุกครัวเรือนเข้าร่วมงานอนุบาลท้องทะเลอย่างใกล้ชิด ด้วยความกล้าที่จะริเริ่ม ทดลอง และประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับวิทยาการสมัยใหม่ ภายในระยะเวลาเพียงหนึ่งปีเท่านั้นชาวบ้านที่นี่สามารถพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งทะเลขึ้นมาอย่างเห็นผล จากความสนับสนุนของสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นและองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้กับชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง จุดประกายให้พวกเขามีความหวังที่จะกลับมาใช้ชีวิตอย่างมีความสุขตามวิถีชุมชนอีกครั้งหนึ่ง

ปัจจุบันหมู่บ้านสวนกงมีเรือประมงประมาณ 100 ลำ เป็นเรือประมงพื้นบ้านแบบท้ายตัดทั้งหมด ชีวิตประจำวันของชาวบ้านมีความเรียบง่าย ทุกเช้าเวลาประมาณตีสี่ผู้ชายจะออกจับหาสัตว์น้ำในทะเล ราวเที่ยงถึงบ่ายโมงจึงจะกลับเข้าฝั่ง สัตว์น้ำที่จับหาได้มีทั้งกุ้ง ปลา ปู ปลาหมึก แต่ละชนิดเล็กน้อยตามฤดูกาล ปกติแล้วในหนึ่งเดือนจะจับสัตว์น้ำได้ 15 วัน เหตุเพราะสัตว์น้ำจะชุกชุมในช่วงข้างขึ้นเท่านั้นที่ผ่านมามีชาวบ้านจะยึดแนวปฏิบัติของชุมชนร่วมกันโดยไม่มีใครแตกแถว ภายในหนึ่งปีพวกเขาจะออกทะเลเพียง 7 - 8 เดือน งดเว้นในช่วงฤดูมรสุม สำหรับสัตว์น้ำที่จับหาได้ในแต่ละครั้งนั้น สามารถสร้างรายได้ประจำให้กับพวกเขาถึงวันละ 1,000 - 2,000 บาท ก็เพียงพอต่อการยังชีพ ด้วยอาศัยเพียงเครื่องมือจับสัตว์น้ำรูปแบบดั้งเดิมที่ตกทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษสอดรับกับวิถีจักรของสัตว์น้ำตามแต่ฤดูกาล ไม่จำเป็นต้องจับหาสัตว์น้ำในคราวละจำนวนมากเช่นเดียวกับเรือประมงพาณิชย์ (เรือปั่นไฟ) เนื่องจากจะทำให้ปลาตัวเล็ก ๆ ถูกจับหามาด้วย ไม่ทิ้งช่วงให้พวกมันได้เติบโตและขยายพันธุ์ ประเด็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับเรือประมงพาณิชย์นี้ แม้ในปัจจุบันยังคงเป็นปัญหาที่ชาวบ้านไม่สามารถแก้ไขได้อย่างเด็ดขาด เช่นเดียวกับการสร้างท่าเรือน้ำลึกห่างจากฝั่งตั้งแต่ 3 - 10 กม. ซึ่งจำเป็นต้องสร้างเขื่อนกันคลื่นกระหนาบด้านท่าเรือ ส่งผลกระทบต่อเรือประมงพื้นบ้านที่จะออกไปจับสัตว์น้ำยากลำบากมากขึ้น เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวรบกวนการอยู่อาศัยของสัตว์น้ำที่หากินบริเวณชายฝั่ง ถึงกระนั้น

ชาวบ้านไม่เคยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากไปกว่าเจตนารมณ์ที่จะปกป้องทรัพยากรธรรมชาติให้ตกทอดลงสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน ยังคงยึดถือวิถีประมงดั้งเดิมของชุมชนเพื่อการยังชีพแบบพอเพียง แม้ว่าจะต้องออกเรือเป็นระยะทางไกลกว่าเดิม ทั้งจ่ายมต้องสูญเสียที่ดินทำกินริมหาดจากเหตุน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่งอันเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างท่าเรือเอกชนดังกล่าว เนื่องจากเป็นการปิดกั้นเส้นทางน้ำไหลตามธรรมชาติ

ความร่วมมือเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนของชุมชนข้างต้น นอกจากจะทำให้เกิดการรวมตัวกันของชาวบ้านที่สำนึกต่อการปกป้องทรัพยากรของชุมชน ก่อตั้ง “สมาคมรักษ์ทะเลจะนะ” องค์กรหลักของชาวบ้านในการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว เป้าหมายในการทำงานของพวกเขาจึงขยายตัวไปสู่การเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในภูมิภาคที่ประสบปัญหาเดียวกัน สร้างพลังการทำงานเชิงอนุรักษ์ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับชาติที่สอดคล้องกับกระแสอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับสากล นอกจากนี้ชุมชนยังเปิดรับองค์ความรู้และนวัตกรรมสิ่งแวดล้อมสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานกับภูมิปัญญาของชุมชน จากการเข้าร่วมงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนและนักภูมิสถาปัตย์สร้างสรรค์กิจกรรมที่เน้นการขับเคลื่อนประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวก เพื่อต่อกรกับความพยายามเข้าจัดการพื้นที่ชุมชนของรัฐ ซึ่งถูกนำมาใช้ภายใต้การออกแบบผังพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติบ้านสวนกงให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาของชุมชนด้วยการปรับพื้นที่ชายหาดบางส่วนให้เป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อการศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติ วิถีชีวิตที่มนุษย์และธรรมชาติอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน โดยมุ่งเน้นศึกษาประเด็นการกำเนิดแผ่นดิน เนินทราย ชายหาด พันธุ์พืช และสัตว์น้ำ ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรมของชาวประมงพื้นถิ่น สะท้อนถึงความเชื่อมั่นต่อแนวทางการพัฒนาตามวิถีของชุมชน อันแสดงผลชัดเจนจากกำลังความสามารถของชาวบ้านในการพลิกฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเลจากภูมิรัฐของตน เช่นนี้แล้วแนวทางที่ชาวบ้านถือปฏิบัติร่วมกันมานาน ย่อมหล่อหลอมให้สำนึกในความเป็นประชาสังคมสิ่งแวดล้อมของชุมชนก่อตัวขึ้นอย่างเข้มข้น ทั้งยังขยายตัวออกไปยังชุมชนใกล้เคียงอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดพลังในการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านโครงการพัฒนาของรัฐ ด้วยการนำเสนอตัวแบบการพัฒนาตามแนวทางของตนต่อสาธารณชนอย่างเข้มข้นเสมอมา

3. โครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบาราการรวมตัวที่แข็งแกร่งของชุมชนบ่อเจ็ดลูก อ่าวปากบารา อ.สทูล จ.สตูล เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ปี 2549 เมื่อชาวบ้านรับทราบข่าวสารจากภายนอกที่กำลังจะมีโครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก จากนั้นไม่นานนักชุมชนถูกรุกคืบจากนักธุรกิจที่เข้ามากว้านซื้อที่ดินทำกินของชาวบ้าน เพื่อเตรียมการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมรองรับโครงการพัฒนา ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่ถาโถมเข้าสู่ชุมชนประมงเก่าแก่ริมชายหาดปากบารา ก่อเกิดความวิตกกังวลของชาวบ้านต่อการดำรงอยู่ของชุมชนในอนาคต พวกเขาเริ่มจับกลุ่มพูดคุยกันและอาสาที่จะช่วยงานชุมชนตามกำลังความสามารถ เช่น กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีประสบการณ์ออกไปใช้ชีวิตอยู่ภายนอกชุมชนทำหน้าที่สืบค้นข้อมูลข่าวสารเพื่อเตรียมรับมือกับความเจริญจากภายนอกที่จะเข้ามากระทบวิถีชุมชนของตนส่วนชาวบ้านที่มีศักยภาพในการติดต่อเจรจากับหน่วยงานภายนอก เร่งขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ สถาบัน การศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชน อาทิ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน กรมทรัพยากรชายฝั่ง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมูลนิธิสืบนาเคเสถียร ซึ่งการเรียนรู้ที่เกิดจากการทำงานร่วมกับ

เครือข่ายพันธมิตรจากภายนอกอย่างสม่ำเสมอนี้เองทำให้ชาวบ้านสั่งสมและพัฒนาขีดความสามารถด้านการอนุรักษ์ในมิติต่าง ๆ กระทั่งเกิดความเชื่อมั่นที่จะก่อตั้งองค์กรที่เป็นรูปธรรมเพื่อจัดการทรัพยากรของชุมชนร่วมกันอย่างยั่งยืน

ความไว้วางใจซึ่งเกิดขึ้นบนฐานของสำนึกที่จะปกป้องวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนมิให้เลือนหายไป นับเป็นจุดร่วมที่สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชาวบ้าน และเกาะเกี่ยวให้ความเป็นประชาสังคมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนบ่อเจ็ดลูกค่อย ๆ ก่อตัวขึ้น เริ่มต้นจากกลุ่มมัคคุเทศก์จำนวน 4 - 5 คน พุดคุยกันถึงความวิตกกังวลหากทรัพยากรของชุมชนไม่มีผู้สืบทอดดูแลอาจสูญหายไปอย่างรวดเร็วจากการขยายตัวของความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม จึงริเริ่มก่อตั้งกลุ่ม “Reef Guardian Thailand” จัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องทะเลอ่าวปากบารา แม้ในระยะแรกจะมีผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมในวงจำกัด ทั้งยังถูกต่อต้านจากผู้ประกอบการที่พักในพื้นที่ซึ่งไม่เข้าใจแนวคิดการดำเนินงานของกลุ่ม รวมถึงจำเป็นต้องรับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมทรัพยากรชายฝั่งให้การฝึกอบรมหลักสูตรการช่วยเหลือได้น้ำ ขณะที่วัสดุอุปกรณ์ขอรับการสงเคราะห์จากองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ อยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม ทางกลุ่มใช้วิธีการพุดคุยกับชาวบ้านเพื่อสร้างความเข้าใจและมองเห็นถึงความสำคัญของการดูแลทรัพยากรของชุมชนอย่างต่อเนื่อง บ่มเพาะเยาวชนนักอนุรักษ์ให้เป็นต้นท่อนของชุมชนพร้อมทั้งชักจูงให้ชุมชนอื่นเดินรอยตาม ต่อเมื่อเห็นผลชัดว่ากิจกรรมการจัดการทำให้ทรัพยากรทางทะเลมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น และชาวบ้านมีวิถีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากรายได้ทางการประมง ส่วนผู้ประกอบการได้ประโยชน์จากกระแสตอบรับของนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้ามาท่องเที่ยวที่ปากบาราเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างทันตา จึงได้รับความสนับสนุนจากทุกฝ่ายในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม เฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการที่ให้การสนับสนุนทั้งด้านเงินทุนและอุปกรณ์ต่าง ๆ เสมอมา

ระยะเวลาสิบปีที่ผ่านมาชาวบ้านบ่อเจ็ดลูกดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติตามวิถีของชุมชน นำไปสู่การพลิกฟื้นท้องทะเลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ สร้างความเป็นประชาสังคมอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อเป็นต้นแบบแก่ชุมชนอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการพัฒนาของรัฐ ด้วยการเป็นที่เล็งทางวิชาการ การจัดการสิ่งแวดล้อม ขยายไปสู่การร่วมเป็นภาคีพันธมิตรกับกลุ่มต่อต้านโครงการพัฒนาของรัฐในประเด็นทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิมนุษยชนและประเด็นอื่น ๆ ในมิติที่หลากหลายซึ่งปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ด้วยการจัดส่งมวลชนเข้าร่วมกิจกรรมการคัดค้านภาครัฐในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เหล่านี้ เป็นผลให้ชุมชนสามารถจัดตั้งโครงการทำงานที่สอดรับกันตั้งแต่ท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ทั้งยังต่อยอดไปสู่การจัดตั้ง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์” วิสาหกิจชุมชนซึ่งมีคณะกรรมการบริหารงานของชุมชนอย่างเป็นทางการแสดงถึงความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน ขณะที่เยาวชนนักอนุรักษ์ของชุมชนมีพลังที่จะรวมตัวขึ้นเป็น “กลุ่มสองล้อรักษ์บ้านเกิด” เดินหน้าจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างเข้มแข็ง โดยมีนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมเป็นที่เล็งทำงานภาคสนามในพื้นที่อย่างใกล้ชิด

เหล่านี้คือปฏิบัติการที่ยืดโยงให้อาณาบริเวณของชุมชนบ่อเจ็ดลูกกลายเป็นจุดเชื่อมต่อและพื้นที่ซ้อนทับผลประโยชน์ของหลายฝ่าย ทั้งพื้นที่แห่งการสงวนผลประโยชน์ของชาวบ้านซึ่งดำรงชีพจากฐานของทรัพยากรในชุมชน และพื้นที่ซึ่งสังคมโดยรวมได้รับประโยชน์จากการเป็นผู้บริโภคทรัพยากรจาก

ชุมชนแห่งนี้ ท้ายที่สุดจุดปะทะดังกล่าวย่อมกลายเป็นพลังขับเคลื่อนให้ขบวนการปกป้องทรัพยากรในพื้นที่อ่าวปากบาราเกิดความแข็งแกร่ง อันเป็นผลจากความสามารถในการสอดประสานผลประโยชน์ที่ลงตัวภายในประชาสังคมแห่งนี้ เชื่อมโยงให้สำนึกในความเป็นประชาสังคมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งกระจายตัวอยู่ในชุมชนเกิดความแน่นแฟ้น เสริมความมั่นคงให้กับแนวทางการพัฒนาชุมชนของชาวบ้านที่นี่อันสะท้อนจากถ้อยคำของแกนนำนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ว่า “การที่เราช่วยกันดูแลทรัพยากรไม่ใช่แค่เพียงจิตสำนึก แต่มันคือจิตวิญญาณของชาวบ้านทุกคนที่นี่”

4. โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้ากระบี่การไม่ยอมรับกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ทั้งสามครั้งของกลุ่มต่อต้านโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ ต่อมาได้เกิดการชุมนุมคัดค้านการก่อสร้างโครงการบริเวณหน้าทำเนียบรัฐบาลเมื่อห้วงต้นปี 2560 โดยสามารถกดดันให้รัฐบาลเริ่มต้นกระบวนการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมใหม่อีกครั้งหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของขบวนการต่อต้านภาคประชาชน ซึ่งแม้จะมีกำลังมวลชนไม่มากนัก แต่กลับมีพลังในการต่อรองกับอำนาจรัฐ และกลายเป็นต้นแบบให้ขบวนการคัดค้านโครงการพัฒนาของรัฐในพื้นที่ภาคใต้โดยรวมมีความเชื่อมั่นต่อแนวทางการพัฒนาของกลุ่มตนเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ

การก่อตัวของประชาชนในลักษณะของภาคประชาสังคมเพื่อเสนอทางเลือกการพัฒนาด้านพลังงานที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2556 จากกลุ่มผู้ประกอบการประมงชายฝั่งชาวบ้านในชุมชนริมฝั่งทะเล นักพัฒนาเอกชนทางพลังงาน และนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมตัวกันเคลื่อนไหวในภาระรับผิดชอบตามความสามารถเฉพาะตัว โดยมีเป้าหมายร่วมกันที่จะยุติโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน จากข้อห่วงกังวลสูงสุดต่อการก่อสร้างโครงการแห่งนี้ซึ่งถูกเผยแพร่แก่สาธารณชนในวงกว้างประกอบด้วย 1) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่จะทำลายคุณภาพชีวิตของประชาชนจากมลภาวะในแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งทำมาหากิน และ 2) ผลกระทบต่อวิถีชีวิตและการทำมาหากินของชุมชนเนื่องจากการขนส่งถ่านหินทางทะเล ทำให้ชาวบ้านต้องสูญเสียพื้นที่ทำกินทางทะเล รวมถึงอาจกระทบต่อปริมาณสัตว์น้ำที่จะจับได้ในอนาคต ถึงกระนั้นชาวบ้านกลับระบุเป็นเสียงเดียวกันว่าการขาดข้อมูลสำหรับตัดสินใจทางเลือกของการพัฒนาพลังงานที่กลมกลืนกับบริบทของชุมชนต่างหาก เป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดการต่อต้านโครงการนี้อย่างรุนแรง เนื่องจากภาครัฐโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจ ภายใต้อำนาจบีบบังคับจากประสบการณ์ที่พวกเขาต้องแบกรับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานโรงไฟฟ้าแห่งเดิมแต่เพียงลำพัง ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการบริหารงานของภาครัฐและเทคโนโลยีถ่านหินสะอาดที่จะถูกนำมาใช้ในครั้งนี้อย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจึงต้องการผลักดันโครงการพัฒนาพลังงานทางเลือกที่เป็นของตนเองให้เกิดขึ้นเช่นพลังงานหมุนเวียนชีวภาพ โดยเฉพาะการใช้ก๊าซชีวภาพและของเสียจากโรงงานปาล์มน้ำมัน รวมถึงการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ อันเป็นตัวเลือกที่พวกเขาเชื่อมั่นว่าจะสามารถสร้างเสถียรภาพทางพลังงานในพื้นที่ภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน

สำหรับสถานการณ์ในปัจจุบัน แม้ว่าจะยังไม่มีควมคืบหน้าในการพิจารณาเพื่อก่อสร้างโครงการแห่งนี้ เนื่องจากรัฐได้ทำบันทึกข้อตกลงกับกลุ่มคัดค้าน เพื่อให้กระทรวงพลังงานจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์ (SEA) เพื่อศึกษาว่าพื้นที่ จ.กระบี่ และ อ.เทพา จ.สงขลา มีความเหมาะสม

ในการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินหรือไม่แต่สิ่งสำคัญที่บทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นนั่นคือความเห็นแย้งระหว่างแนวทางการพัฒนาของรัฐกับประชาชน กระตุ้นให้กลุ่มคนต่าง ๆ ออกมาแสดงท่าที ความคิด ความเชื่อและแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาที่เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ซึ่งแสดงชัดว่าชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน จ. กระบี่ กลายเป็นอาณาบริเวณของประชาสังคมซึ่งเปิดกว้างให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตของตนอย่างเสมอภาค จากเดิมประชาชนบางส่วนซึ่งก่อนหน้านี้วางตัวเป็นกลาง ไม่ได้แสดงความต้องการของตนว่าเป็นไปในทางใด เมื่อซึ่งตรงถึงสมดุระหว่างประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม รวมถึงผลกระทบที่คนรุ่นหลังจะได้รับแล้ว พวกเขาเริ่มแสดงตัวออกมาอย่างชัดเจนว่าจะเลือกแนวทางการพัฒนาใดที่สอดคล้องกับวิถีดั้งเดิมของชุมชน

ในทางเดียวกันปรากฏความเคลื่อนไหวของบุคคลบางกลุ่มออกมาแสดงความเห็นสนับสนุนการก่อสร้างโครงการในเวทีรับฟังความคิดเห็นประชาชนครั้งล่าสุด สอดรับกับฐานมวลชนกลุ่มอดีตพนักงานโรงไฟฟ้าแห่งเดิมและผู้นำชุมชนซึ่งเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้าจากถ่านหินที่จะนำไปสู่ช่องทางการพัฒนาให้พื้นที่แห่งนี้มีความเจริญทางเศรษฐกิจในอนาคตจึงกล่าวได้ว่าเหตุขัดแย้งทางความคิดที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านในพื้นที่ด้วยตนเองและการปะทะกันทางความคิดด้านการพัฒนา ระหว่างรัฐกับประชาชนเช่นนี้ เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมในยุคสมัยใหม่ที่อาจเกิดขึ้นอย่างปกติธรรมดาในทุกชุมชน แม้กระทั่งในชุมชนอื่น ๆ ที่ทำการศึกษาในครั้งนี้อย่างไรก็ตามก็อาจมีจุดยืนและการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายออกไปทำให้เราเห็นชัดว่าประชาสังคมคือจุดปะทะของอำนาจหรือพื้นที่ตรงกลางของปฏิบัติการทางอำนาจที่พุ่งมาจากทุกทิศทุกทาง ทับซ้อน และย้อนแย้งกันไปมา อันเป็นจุดกำเนิดผู้กระทำการทางสังคมซึ่งมีความต้องการที่แตกต่างกันไปซึ่งสามารถส่งเสียงหรือแสดงความคิดเห็นของตนทั้งในแง่ของการสนับสนุนหรืออาจแปรเปลี่ยนไปสู่การคัดค้านโครงการแห่งนี้ก็ได้ตามเงื่อนไขแห่งกาลเวลา

บทสรุป

การมองความเป็นประชาสังคมในลักษณะพื้นที่พิเศษตามแนวทางของฟูโกต์ ทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการเกิดขบวนการต่อต้านโครงการรัฐในภาคใต้ที่กว้างไกลออกไปจากพื้นที่แห่งการต่อสู้ทางการเมืองหรือการต่อต้านชัดเจนอำนาจรัฐ ซึ่งเดิมถูกรับรู้ว่าเป็นการกระทำภายนอกพื้นที่ทางการปกครอง ด้วยประชาสังคมตามแนวคิดนี้กลายเป็นพื้นที่ที่ถูกประดิษฐ์สร้างขึ้นจากเทคนิควิธีการทางการปกครองของรัฐในยุคสมัยปัจจุบัน เพื่อเป้าประสงค์ที่จะสร้างชุมชนจัดการตนเองภายใต้ระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ดึงเอากลไก สถาบัน และนักพัฒนาต่าง ๆ เข้ามากระทำการร่วมกันภายในอาณาบริเวณของชุมชน เช่นนี้แล้วการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนในภาคใต้รวมตัวกันเพื่อสร้างทางเลือกในการพัฒนาได้อย่างกว้างขวางย่อมเป็นตัวอย่งที่ชี้ชัดถึงปฏิบัติทางอำนาจซึ่งผลิตสร้างพลเมืองที่พึ่งตัวเองหรือปกครองตัวเองได้อันเป็นเทคนิควิธีกำกับควบคุมประชากรที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้จากอำนาจรัฐได้แม้ว่าจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลเพียงใด เพราะการสร้างสำนึกผิดชอบชั่วดีให้เกิดแก่ประชาชนทั้งหมดทั้งมวลเป็นกลไกการปกครองที่ทรงพลังยิ่งนัก โดยนัยยะนี้ความสามารถในการใคร่ครวญตนเองของชาวบ้านกระทั่งมีกำลังที่จะนำเสนอตัวแบบการพัฒนาไปตามทางของตนนั้น คือ ผลผลิตของการทำงานร่วมกันระหว่างเหตุผล

แห่งรัฐและการรักษาความสงบเรียบร้อยทางสังคมที่สอดรับวิถีทางการปกครองเสรีนิยมเพื่อทำให้รัฐสามารถลดภาระในสวัสดิการทางสังคมลงได้

การเกิดขึ้นของภาคประชาสังคมที่ต่อต้านโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐในภาคใต้ทั้งสี่กลุ่มข้างต้น นอกจากจะทำให้ประชาชนโดยทั่วไปตระหนักถึงความเป็นประชาสังคมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดให้เข้าใจว่าเป็นอาณาบริเวณที่ดำรงอยู่ภายนอกการกำกับของรัฐและอำนาจรัฐ เพราะเป็นพื้นที่ซึ่งประชาชนเชื่อว่าตนมีอิสระที่จะเลือกทางเดินชีวิต สามารถจัดการกับผลประโยชน์ของกลุ่ม ตลอดจนรวมตัวกันแสดงออกทางสังคมประการหนึ่งประการใดแล้ว ยังทำให้รับรู้ได้ว่าภายใต้ความเป็นประชาสังคมแห่งใดก็ตามล้วนมีภาคีภาคีในการควบคุมตนเองอย่างเข้มข้น ในทางหนึ่งนอกจากจะป้องกันมิให้รัฐเข้าแทรกแซงโดยเปิดเผย พร้อมกันนั้นก็มุ่งหวังที่จะคงความเป็นประชาสังคมแห่งนั้นให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคง ท้ายที่สุดแล้วการเกิดขึ้นของประชาสังคมที่เข้มแข็งย่อมจะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการตรวจสอบและวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลที่ทรงพลังอีกแห่งหนึ่ง เพื่อรับประกันว่ารัฐจะสามารถดูแลป้องกันประชาชนและสร้างสังคมที่เป็นปกติสุข ประการสำคัญการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอย่างเข้มข้นโดยขบวนการต่อต้านโครงการรัฐในภาคใต้ จะช่วยเสริมพลังประชาชนในการกำกับควบคุมการบริหารงานของรัฐเพื่อให้พร้อมต่อการปกครองประเทศแล้วยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวของประชาชนเพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาสังคมที่มีประสิทธิภาพส่งผลให้ประชาชนสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน

ตามฟูโกต์กล่าวไว้ว่า “ที่ใดมีอำนาจ ที่นั่นย่อมมีการต่อต้านขัดขืนอำนาจ” หากพิจารณาประชาสังคมจากกรอบแนวคิดของฟูโกต์แล้ว ความเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมที่ต่อต้านโครงการรัฐในภาคใต้ไม่อาจชี้ชัดว่าเป็นขบวนการต่อต้านขัดขืนอำนาจรัฐเพื่อหวังผลทางการเมือง ในทางกลับกันปรากฏการณ์ดังกล่าวช่วยเสริมให้การปกครองแบบเสรีนิยมมีความสมบูรณ์มากขึ้น เพราะการกระทำทางสังคมในลักษณะเช่นนี้จะทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนจัดการตนเอง อันเป็นคุณลักษณะพลเมืองที่พึงปรารถนาของรัฐ ทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการสร้างและขยายบทบาทหน้าที่ของสถาบันทางสังคมต่าง ๆ อาทิองค์กรปกครองตนเองของชาวบ้าน สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐในการกิจสร้างชุมชนพึ่งตนเองจากศักยภาพในการจัดการของชุมชน มากไปกว่านั้นยังทำให้เรามองเห็นทิศทางการทำงานของอำนาจรัฐที่แผ่ขยายกลไกทางอำนาจเข้าควบคุมทั่วทั้งองค์ภาพทางสังคม โดยกระทำการแพร่ของศาสตร์ด้านการพัฒนาและการจัดการชุมชนจากการนำทางของนักพัฒนาและผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ ภายในสนามปฏิบัติการของการจัดการตนเองในชุมชน นี่คือปฏิบัติการที่เสริมสร้างความแข็งแกร่งแก่เสรีนิยมผ่านนโยบายทางสังคม ซึ่งถูกรับรองความชอบธรรมจากประชาสังคมและความกินดีอยู่ดีของพวกเขา ในสภาวะเช่นนี้ประชาชนทุกคนจะถูกกำหนดบทบาทหน้าที่ตามโครงข่ายความสัมพันธ์ทางอำนาจภายในประชาสังคมอย่างแน่นอน อันเป็นช่องทางให้รัฐเข้าจัดแจงชีวิตของพวกเขาโดยเบ็ดเสร็จและเป็นปกติธรรมดา เพราะชีวิตรอบตัวของทุกคนล้วนเดินไปตามทางที่ถูกจัดวางไว้แล้ว โดยนัยยะนี้การจำกัดอำนาจรัฐด้วยการเปิดเสรีให้ประชาชนจัดการตนเอง แท้จริงแล้วคือการปรับเปลี่ยนเทคนิคทางการปกครองที่กระทำผ่านผู้เชี่ยวชาญ สถาบันทางสังคม และการจัดระเบียบภายในประชาสังคมเหล่านั้นนั่นเอง

นอกจากการเคลื่อนไหวของขบวนการต่อต้านโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐบนพื้นที่สาธารณะจะเป็นช่องทางหนึ่งที่เปิดพื้นที่ทางความคิดให้ทุกภาคส่วนได้ถกแถลงร่วมกันถึงผลกระทบของชุมชน จากการปรับเปลี่ยนข้อบังคับและการดำเนินนโยบายรัฐทางด้านการพัฒนาแล้ว ในทางทฤษฎีการรวมตัวของภาคประชาสังคมในประเด็นของการต่อต้านการใช้อำนาจรัฐเพื่อดำเนินโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในพื้นที่ภาคใต้ที่เกิดขึ้นนั้น อาจเป็นผลให้รัฐจำเป็นต้องทบทวนแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน หรือเร่งดำเนินงานตามนโยบายที่กำหนดไว้เพื่อยืนยันเจตนารมณ์เดิมของรัฐก็ตาม สิ่งที่รัฐดำเนินการเหล่านี้คือเทคนิคหนึ่งทางการปกครองซึ่งจะถูกใช้และระอคอยการทำทลายโดยเทคนิควิธีอื่น ๆ เพื่อแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมที่สุด ส่วนการต่อต้านที่เกิดขึ้นถือเป็นองค์ประกอบสำคัญทางการปกครอง ในแง่ที่ว่า การต่อต้านคือกลไกทางสังคมวิธีการเดียวเท่านั้นที่ประชาชนนำมาใช้เพื่อขับเคลื่อนให้นโยบายรัฐมีความสมบูรณ์ โดยนัยยะนี้การต่อต้านจึงเป็นเพียงการตอบโต้กับอำนาจเพื่อให้รัฐทำงานได้โดยสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- Burchell, G. (1991). *Peculiar Interests: Civil Society and "Governing the System of Natural Liberty"* Hemel Hempstead: HaversterWeatsheaf.
- Bold, Christine. (2012). *Using Narrative in Research*. London: SAGE Publications.
- Dean, M. (2010). *Governmentality: Power and Rule in Modern Society* (2 ed.). London: SAGE Publications.
- Foucault, M. (1990). Right of Death and Power over Life (R. Hurley, Trans.) *The History of Sexuality Volume 1 an Introduction*. London: Penguin Books Ltd.
- (1991). Governmentality. In G. Burchell, C. Gordon & P. Miller (Eds.), *The Foucault Effect: Studies in governmentality*. Chicago: The University of Chicago Press.
- (2008). *The Birth of Biopolitics. Lectures at College de France 1978- 1979* (G. Burchell, Trans.). New York: Palgrave Macmillan.
- Mckee, K. (2009). Post-Foucauldian Governmentality: What Does It Offer Critical Social Policy Analysis? *Critical Social Policy* 29 (3), 467.
- Phoenix, Ann. (2013). Analysing Narrative Contexts. *Doing Narrative Research*. Edited by Andrews, Molly; Squire, Corinne; & Tamboukou, Maria. 2 ed. London: SAGE Publications.
- Rose, N., & Miller, P. (2008). *Governing the Present: Administering Economic, Social and Personal Life*. Cambridge: Polity.